

Je doet het wel altijd zelf: buiten de lijnen kleuren

Interview met Jeltsje Adema

René Berends

In maart jl. is Jeltsje Adema benoemd tot bestuurslid van de Nederlandse Daltonvereniging. De NDV heeft er met haar zeker geen bezadigde bestuurder bij. Jeltsje Adema is een jonge vrouw, twee jaar directeur van een daltonschool, niet uit de randstad, iemand met frisse, authentieke ideeën en bijzondere ervaringen. Het maakt nieuwsgierig naar het achterliggende verhaal als ze van zichzelf zegt, dat ze altijd voor zichzelf het grootste drama creëerde. De hoogste tijd dus voor een kennismaking.

Roots in Leeuwarden

"Ik ben in 1985 in Leeuwarden geboren, in de wijk Camminghaburen waar ik nu weer woon en ook werk. Ik heb een jonger zusje. Het was thuis niet altijd fijn. Mijn vader had een alcoholverslaving en mijn ouders zijn gescheiden toen ik 8 jaar was." Het was een tijd waarin Jeltsje zelfredzaam werd, een zelfstandigheid die ze sindsdien koestert.

Een bijzondere combinatie van Jenaplan en Montessori

Jeltsje haar basisschool was de openbare buurtschool, waar geëxperimenteerd werd met ideeën uit het montessori- en het jenaplanonderwijs. "We werkten met ik-taken, als een soort persoonlijke weektaken; het onderwijs was inhoudelijk thematisch geordend en de kinderen waren doelbewust heteroogeen gegroepeerd in stamgroepen." Jeltsje Adema herinnert zich de school vooral door de vrijheid die ze ervoer en de vele keuzemogelijkheden die haar voorgelegd zijn.

Vanaf dat moment heb ik niets meer gedaan!

Jeltsje vindt achteraf dat ze een vreselijke scholier is geweest. "School! Ik hield er niet van. Ik kon er niks mee! Ik kan heel goed leren, maar school was voor mij een ramp." Op basis van haar cijfers werd ze onderschat. Ze kon goed rekenen, maar de bèta-vakken waren niet haar vakken. Op een tiende punt na, mocht ze niet naar het vwo. Afgeserveerd naar de havo. Dat voelde als een belediging. Het raakte Jeltsje persoonlijk. "Vanaf dat moment heb ik niets meer gedaan! Ik dacht: ik doe er niet toe. Na 2-havo moest ik eigenlijk naar 3-mavo. Daar heeft mijn moeder nog een stokje voor gestoken. Met allerlei mitsen en maren ging ik over naar het volgende leerjaar.

Allemaal énen: Ja boeie! Ik ging het toch al niet halen!

In 3-havo ontmoette Jeltsje haar beste vriendin. "We hebben er samen een zootje van gemaakt." De meiden kregen na dat jaar het advies om naar het mbo te gaan. Jeltsje bleef, maar in 4-havo is ze in januari gestopt met naar school te gaan. "Ik ging gewoon niet meer, kwam niet opdagen tijdens proefwerken. En al snel regen de énen zich aaneen. Maar niemand die eens belde of het gesprek met me aanging. Dat was natuurlijk bijzonder en kon blijkbaar!"

Het jaar daarop ben ik wel naar het mbo gegaan. "Mijn moeder zei altijd: als je het zelf kunt regelen, moet je dat maar doen. En dat kon ik prima. Ik ging informatie halen, zorgde dat de papieren in orde waren! Maar het was een ramp. Ik zat er niet op mijn plek en werd er ongelukkig. Na drie dagen wilde ik op mijn knieën terug naar de havo. Maar daar dacht de school heel anders over." Jeltsje moest contracten ondertekenen: dat ze zich zou gedragen, op tijd zou komen, naar de les zou gaan, de boeken bij zich zou hebben. Ondanks dat ze het eerste stukje van het schooljaar miste en dat jaar haar vader overleed, rondde ze het jaar goed af.

Jeltsje Adema Beeld: Fotografie Regina

Terugkijkend op die middelbare schooltijd zegt Jeltsje: "Ik kon goed voor mezelf zorgen. Dat had ik wel geleerd. Van mijn moeder kreeg ik alle ruimte. Ik was zeker geen zielig vogeltje. Zelfstandig regelde ik wat er geregeld moest worden. Als iemand oog voor me zou hebben gehad, als er op school iemand was geweest, die zich om me bekommerd had en mij het initiatief had gegeven, met me in gesprek was gegaan dan was ik vermoedelijk een goede leerling geweest. Maar ik kijk ook naar mezelf. Een mens kan altijd kiezen om het anders te doen. De ellende heb ik wel zelf veroorzaakt. Ik ging altijd op zoek naar het grootste drama. Ik deed van alles wat echt niet mocht en echt niet kon. Ik was boos en vooral teleurgesteld in de hele wereld."

Best een handig beroep voor een alleenstaande moeder

In het examenjaar wordt Jeltsje zwanger. Toch haalt ze het examen met twee vingers in de neus! Het jaar daarop haalt ze nog een certificaat voor biologie en scheikunde. "En omdat ik wel wat met kinderen had, ben ik toen maar naar de pabo gegaan! Ik dacht: voor een alleenstaande moeder is dat best een handig beroep!"

Ook de pabo was verschrikkelijk, te makkelijk. "Ik heb zelfs overwogen om er nog een tweede opleiding naast te gaan doen, maar dat plan liet ik vallen toen ik zwanger raakte van mijn huidige man."

Hoewel Jeltsje op de pabo haar ei niet kwijt kon, was het daar wel echt anders. "Op de havo moest ik nog contracten ondertekenen om naar school te mogen, nu betaalde de hogeschool een halfjaar studiefinanciering om mij de opleiding af te laten maken. Ik had het gevoel gezien te worden en was een goede student. Ik studeerde onder mijn voorwaarden: ging drie dagen naar school, wist wat ze wilde, regelde mijn zaakjes zelf en kreeg daarbij van de hogeschool de ruimte. Men dacht met me mee, uik had zelfs een betaalde stage en mocht als eindstage zelfs een vervanging doen."

Onderwijs is een systeem. Het is leuk om erin te werken, om het te veranderen

Na de pabo werkt Jeltsje kort op verschillende scholen, voordat zich de kans voordoet om voor drie dagen op De Sprong in Camminghaburen te gaan werken. "Mijn eerste idee was het om een tijdje 'lui geld te gaan verdienen': lekker mee te draaien in het systeem van deze grote school. Maar het kriebelde al snel. Samen met de collega waarmee ik de groep draaide, begonnen we aan allerlei experimenten: nieuwe taakbladen, een lossere structuur, geen kring

meer, flexibele werkplekken, meer keuze, kinderen zelf toetsen laten nakijken,.... Toen kwam de school niet door de daltonvisitatie. De hoofdconclusie was dat de zestien groepen op school zestien eilandjes waren. Er moest dus het nodige gebeuren.

"In die tijd was ik begonnen aan een master gedrags-specialist, maar opnieuw belemmerde het voorschrijvende karakter en de strakke structuur van de opleiding me. Hetzelfde geldt voor de schoolleidersopleiding. Aan het tweede jaar van die opleiding moet ik nog beginnen!"

Jeltsje Adema begint eerst op school en later voor het bestuur ook op andere scholen studiedagen te organiseren en workshops te geven over onderwerpen als handelingsgericht werken, groepsvorming en het werken met instructiemodellen. "Ik solliciteerde op een bovenschoolse vacature voor een directeur kwaliteit en innovatie. Ik werd het niet, maar was daarna wel in beeld. Uit een assessment dat ik mocht doen, bleek dat ik geschikt was voor een leidinggevende functie."

Er kamen in verschillende dorpen directiefuncties vrij. Maar op haar eigen school, De Sprong, was ook nog van alles te doen. "Ik ben toen met mijn directeur-bestuurder in gesprek gegaan. Niet lang daarna kon ik directeur worden op mijn eigen school."

No method, no system

"Het mooie is dat ik nu een structuur kan neerzetten, iets nieuws kan beginnen. Ik ontdek daarbij wel dat 'iets' afmaken mij minder ligt. Borgen vind ik lastig. Ik gebruik de regenboog als symboliek. De regenboog verschijnt alleen met regen en zonschijn en de pot met goud is altijd verder weg dan je denkt."

Jeltsje heeft ontdekt, dat een systeem dat haar van alles oplegt, haar beknot in haar vrijheid en zelfstandigheid. "In de rol van directeur word ik ook een systeem ingetrokken, maar ben burgerlijk ongehoorzaam en experimenteer met inrichten zoals wij denken dat het moet."

Voor het daltononderwijs als geheel ziet Jeltsje daar ook een opdracht. Dalton kan een vorm van systeendenken zijn, mechanistisch van aard. Maar dat bedoelde Parkhurst niet. De wereld als geheel is een bron voor persoonsvorming en de taak zou daarbij het hart van het daltononderwijs moeten zijn, met aandacht voor wie en wat je bent en vooral ook voor hoe je bent. "dalton is 'a way of living', niet een werkwijze, een vorm of activiteit, maar een sociaal-pedagogische beweging. Die pedagogische kant van het werken aan de taak zie ik nog als een ondergeschoven kindje, waaraan ik ook in het bestuur van de NDV zou willen werken."

